

**NOI MATERIALE DIDACTICE AXATE
PE FOLCLOR LA DISCIPLINA SOLFEGII
(CLASELE I-IV ALE ȘCOLILOR DE MUZICĂ ȘI DE ARTE)**

**NEW TEACHING MATERIALS FOCUSED
ON FOLKLORE IN THE SOLFEGGIO COURSE
(GRADES I-IV OF MUSIC AND ART SCHOOLS)**

DIANA BUNEA⁴,
doctor în studiul artelor, conferențiar universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0002-4488-0834>

⁴ E-mail: diana.bunea@amtap.md

DIANA DRĂGUȚĂ⁵,
profesoară, Liceul de Muzică C. Porumbescu, Chișinău

<https://orcid.org/0009-0008-6960-8336>

CZU 781.21:372.8

DOI <https://doi.org/10.55383/pacias2023.04>

Articolul este semnat de două dintre cele trei autoare ale noilor manuale de Solfegeii pentru clasele I-a, a II-a, a III-a și a IV-a ale școlilor de muzică și de arte, editate succesiv (inclusiv, în redacții completate și revăzute) la Chișinău între anii 2018-2023. Este prezentat conținutul acestora, constituit din două părți: melodii pentru solfegeiere selectate din folclorul muzical românesc și muzica națională și fișe cu exerciții scrise. De asemenea, manualele conțin mai multe tabele cu noțiuni din teoria elementară a muzicii, un compartiment de exerciții ritmice și unul de dicteuri muzicale. Autoarele se opresc asupra premiselor și preceptelor înaintașilor asupra educației muzicale bazată pe folclor, relevând principalele particularități de predare a acestei discipline și propunând câteva metode de studiu a melodiilor.

Cuvinte-cheie: *solfegeii, școală de muzică, școală de arte, folclor muzical, material didactic*

The article is signed by two of the three authors of the new Solfegeio textbooks for the 1st, 2nd, 3rd and 4th grades of music and art schools, published successively (including, in completed and reviewed editions) in Chisinau between the years 2018-2023. Their content is presented, consisting of two parts: songs for solfegeio selected from Romanian musical folklore and national music, and worksheets with written exercises. Also, the textbooks contain several tables with notions of elementary music theory, a compartment of rhythmic exercises and one of musical dictations. The authors dwell on the premises and precepts of the ancestors on music education based on folklore, revealing the main peculiarities of teaching this discipline and proposing some methods of studying melodies.

Keywords: *solfegeio, music school, art school, musical folklore, teaching material*

Introducere

Folclorul – domeniu vast, ce cuprinde creații muzicale, poetice, coregrafice, dramatice, având un caracter oral, anonim, variantic, colectiv, sincretic, fiind perpetuat în virtutea tradiției; având funcții multiple, printre care se remarcă cele magice, sociale, etice, estetice, de divertisment ș.a., a constituit de veacuri un mod de viață al popoarelor, însoțind orice activitate, marcând modul de gândire și viziunile omului din satul tradițional.

Astăzi, când este recunoscut drept patrimoniu național, având o valoare culturală inestimabilă, folclorul a căpătat un rol esențial și pe plan didactic, constituind temelia educației muzical-estetice, artistice, patriotice, sociale etc. în diverse țări, la diferite nivele instituționale. Educația muzicală în baza melosului de sorginte folclorică reprezintă un factor-cheie în revigorarea educației muzicale contemporane și în familiarizarea copiilor cu valorile culturii naționale, un izvor de dezvoltare a creativității muzicale la toate etapele educației artistice. Într-un articol recent, o tânără cercetătoare arată: „Folclorul păstrează și

⁵ E-mail: diana.p.draguta@gmail.com

transmite tradițiile poporului nostru în toate acțiunile desfășurate cu ocazia diferitelor evenimente și contribuie la îmbogățirea și extinderea orizontului cultural-artistic al copiilor, la educarea sentimentelor de dragoste și admirație, mândrie și respect față de creația populară” [1 p.153]. Astfel, este de la sine înțeles că generațiile de astăzi sunt datoare de a-l păstra și promova, iar instruirea prin prisma valorilor folclorului este una din cele mai fertile metode de realizare a acestui deziderat.

Educația muzicală bazată pe folclor, în atenția înaintașilor

Unul din întemeietorii educației muzicale axate pe folclor, compozitorul maghiar Zoltán Kodály, arăta, cu referire la repertoriul cu care ar trebui începută educația muzicală: „Din copilărie urmărim implantarea lentă, subconștientă a elementelor caracteristice, așezarea temeliiilor care stau la baza străvechii construcții proprii. Cu cât este mai adâncă fundația, cu atât mai trainică clădirea. Prima treaptă de temelie este limba. A doua treaptă a acelei trăiri subconștiente este cântecul (...), trăsătura cea mai autentică, expresia cea mai vie a caracterului național este jocul și cântecul de sorginte populară (...). Una singură este limba maternă vorbită și cântată” [2 p. 9].

Reputatul înaintaș român din perioada interbelică, George Breazu, unul din cei care a pus bazele educației muzicale moderne, bazate pe folclorul muzical românesc, arată: „Primele elemente de metodică muzicală nu pot fi aflate într-un alt chip și alt undeva, decât în exteriorizările muzicale ale copilului sau din ambianța lui” [2 p. 9-10]. În perioada contemporană, cunoscutul muzicolog și pedagog român Vasile Vasile, afirmă, în volumul „Pagini nescrise din istoria pedagogiei și a culturii românești”: „Între bunurile culturale vitale ale poporului român intră și cântecul popular, recunoscut ca o adevărată sinteză a cunoașterii, având în conținutul său elemente de teologie, sociologie, filosofie, mitologie, istorie, cosmografie, psihologie, botanică, zoologie, etnografie, într-un cuvânt, fapt și purtător de cultură, fiind deci un fapt antropologic și alcătuind ceea ce un ilustru specialist numea o expresie dar și o ordine de viață” [3 p. 19].

Din toate ramurile muzicii cea mai apropiată de specificul copilăriei este muzica vocală, cântecul folcloric, deoarece în arta vocală, melodia și textul formează o unitate sincretică, făcând-o mai accesibilă. În educația muzicală contemporană deja a devenit o bună tradiție tratarea folclorului ca fiind o sursă inepuizabilă și foarte valoroasă nu doar de cunoaștere a obiceiurilor populare, de familiarizare a copiilor cu lumea frumoasă a cântecului, dansului, portului popular, ci și de educare a capacităților muzicale, la diverse discipline și, mai ales, la lecțiile de solfegii.

În Republica Moldova unul dintre marii înaintași ai învățământului muzical special a fost Loghin Țurcanu, renumit profesor de discipline muzical-teoretice, care a activat aproape cincizeci de ani la Colegiul de Muzică *Ștefan Neaga* din Chișinău, educând numeroși discipoli. El este autorul *Abecedarului muzicii* și a *Solfegiilor* pentru toate treptele de instruire muzicală, elaborate conform conceptului de educație muzicală în baza folclorului. Remarcabil este faptul că aceste manuale nu și-au pierdut actualitatea, fiind utilizate și astăzi în școlile de muzică din republică.

Noi suporturi didactice bazate pe folclor pentru disciplina solfegii în școlile de muzică și de arte

În instruirea muzicală Solfegiile ocupă un loc deosebit – anume la această disciplină este modelat auzul muzical, simțul ritmic și alte calități muzicale; are loc și familiarizarea cu cele mai importante noțiuni și teme din teoria muzicii, atât de necesare în activitățile profesionale ulterioare ale unui muzician. Proiectate pe ideea valorificării folclorului în educația muzicală specială primară, noile manuale de Solfegii pentru clasele I, II, III, IV, semnate de Diana Bunea, Valentina Uscatu și Diana Drăguță (apărute succesiv, începând cu anul 2018) sunt destinate studierii acestei discipline de către copiii claselor mici ale școlilor de muzică și ale școlilor de arte. Manualele sunt organizate conform curriculei la disciplina solfegii în cadrul școlilor de muzică și de arte, fiind compartimentat pe tonalitățile studiate în fiecare dintre cele patru clase.

Având în vedere că sunt manuale noi, aflate într-un proces continuu de perfecționare, acestea au fost reeditate în fiecare an, în versiuni redacționale completate și revizuite, în urma unui minuțios proces de aprobare și implementare în procesul de instruire, în clasele de solfegii ale autoarelor, la Liceul Republican de Muzică *Ciprian Porumbescu* din Chișinău. Astfel, în ultimele versiuni, editate în 2022-2023, fiecare manual conține câte două compartimente:

- **melodii pentru solfegiere;**
- **exerciții scrise (fișe de lucru).**

Pe lângă aceasta, trebuie de remarcat și următoarele secțiuni: tabele în care sunt expuse noțiuni din teoria muzicii, exerciții ritmice, dicteuri.

Repertoriul de **melodii pentru solfegiere** a fost selectat din mai multe surse – culegeri de folclor, colecții de melodii pentru copii semnate de compozitori din spațiul românesc, manuale de solfegii bazate pe folclor editate anterior ș.a. De asemenea, o serie întreagă de melodii a fost selectată din repertoriul unor cântăreți de folclor, fiind descifrate și

adaptate rigorilor manualului de către autoare. Un loc aparte în repertoriu îl ocupă melodiile compuse de copiii claselor primare de la Liceul *C. Porumbescu*. Copiii au fost încurajați și îndrumați, în cadrul lecțiilor de solfegii, să compună mici fragmente muzicale, să pună pe muzică catrene din versuri pentru copii, să continue sau să încheie o melodie din câteva măsuri. Este una din cele mai interesante și utile activități la lecțiile de solfegii care dezvoltă creativitatea copiilor, contribuind la descoperirea de noi aptitudini și talente ale acestora.

Melodiile folclorice incluse în manualele date aparțin unor diverse genuri și specii, preponderent vocale – cântece din folclorul copiilor și pentru copii, colinde și cântece ce-și au izvorul în tradițiile populare destinate sărbătorilor de iarnă, de Paști, melodii tradiționale din uzul Bisericii Ortodoxe, melodii instrumentale de dans ș.a. Astfel, prin valorificarea repertoriului folcloric propriu vârstei și capacităților vocale inerente vârstei, la lecțiile de solfegii are loc formarea gustului și percepției muzicale, este sesizată unitatea dintre limbajul verbal și cel muzical, sunt dezvăluite calitățile emoționale ale muzicii. Totodată, educarea auzului și a vocii copilului are loc începând de la construcții melodice și ritmice ordonate de la simplu la complex, contribuind la dezvoltarea capacităților de memorare și de recunoaștere a modelelor/tiparelor melodice specifice folclorului românesc. Iată de ce autoarele manualelor vin și cu recomandarea de a include aceste melodii în repertoriul ansamblurilor corale sau ale celor folclorice școlare. De asemenea, unele melodii pot fi interpretate la lecțiile de ritmică, cât și la cele de instrument special – vioară, flaut, etc., fiind transpuse în tonalități comode pentru interpretare.

Exercițiile scrise constituie cel de-al doilea compartiment al manualelor: fiind preconizate pentru tot parcursul anului (aproximativ câte 1 fișă pe săptămână), aici sunt incluse și fișe pentru diferite tipuri de evaluare – inițială, sumativă, finală. De menționat că aceste fișe conțin întreg materialul teoretic, corespunzător clasei, conform curriculei. Astfel, alături de tabelele teoretice incluse la începutul cărților, elevii au posibilitatea de a asimila mai ușor volumul de cunoștințe necesar.

Particularități și recomandări pentru predarea solfegiilor în clasele primare

Solfegiile, în general, includ o mare diversitate de exerciții pentru educarea și modelarea auzului și ritmului muzical. În funcție de sarcina pe care o au de îndeplinit, deosebim exerciții pentru interpretare vocală, de recunoaștere auditivă sau de creație. În raport cu elementele muzicale la care se referă, putem distinge exerciții melodice, ritmice, psiho-motrice, de cultură vocală, de formare a deprinderilor de interpretare expresivă, de audiere, de formare a deprinderilor armonice-polifonice, de diferențiere a timbrului muzical

etc. Totodată, educația muzicală în cadrul solfegiilor, are două niveluri de însușire: informativ-teoretic și formativ-aplicativ:

Nivelul informativ-teoretic vizează instruirea, acumularea de cunoștințe, formarea unor priceperi și deprinderi reproductiv-interpretative. În baza contactului cu muzica (cântece, fragmente muzicale) și prin exerciții precedate de exemplificări, demonstrații, explicații, se formează reprezentări, noțiuni, categorii, judecăți, capacități de reproducere și interpretare.

Nivelul formativ-aplicativ se referă la atitudinea adecvată față de valorile muzicale, estetice și se concretizează prin sensibilitate, capacitatea de a avea emoții, trăiri, prin dorința și capacitatea de a audia, cânta, interpreta și crea muzica. Practicarea cântului dezvoltă sensibilitatea artistică a copilului, îl introduce în lumea frumosului.

Astfel, având la bază abordarea materialului expus sub aspectele obținerii cunoștințelor, intonării și interpretării, audierii și analizei, notării grafice a celor auzite, **obiectivele didactice generale** la lecțiile de solfegii sunt:

- educarea simțului și a gustului muzical-estetic;
- cultivarea emoțiilor artistice;
- educarea și consolidarea deprinderilor de a intona/solfegia, utilizând schemele de dirijare/tactare în măsurile studiate;
- educarea deprinderii de a scrie notele muzicale;
- educarea de a distinge și aprecia la auz măsurile, duratele notelor muzicale, figurile ritmice principale ale acestor măsuri;
- completarea cunoștințelor cu noțiuni din teoria muzicii, conform curriculumului;
- educarea și consolidarea deprinderii de a scrie dictări ritmice și melodice ș.a.

Metodele și mijloacele folosite în activitățile la lecția de solfegii dezvoltă gândirea și imaginația, stimulează atenția, dezvoltă memoria auditivă, creativitatea. Formarea capacităților de exprimare prin muzică include:

- să cânte cu dezinvoltură;
- să cânte acompaniați de profesor;
- să acompanieze ritmic cântecele;
- să cânte în aranjamente armonice-polifonice elementare;
- să asocieze anumite mișcări cântecului;
- să exprime prin mișcare starea sufletească creată de muzica audiată;
- să exprime într-un joc impresia muzicală ș.a.

Având în vedere particularitățile de vârstă, în clasele a I-a, a II-a, muzica trebuie să „capete viață” nu doar prin reguli și definiții, ci mai ales prin activitatea de cântare, prin materialul muzical viu, prin conștientizarea intonației corecte, frumoase, estetice. În contextul utilizării cântecului folcloric în practica didactică, acesta oferă o tematică vastă, diversă, fiind primul mijloc de relaționare cu mediul înconjurător: natură, comunitate, spațiu geografic, tradiții și obiceiuri. Recomandăm însușirea cântecului în câteva etape. O mare importanță are pregătirea momentului de solfegiere. Înainte de a intona o melodie, profesorul va iniția o discuție, o introducere informativă, care va capta atenția și va trezi interesul copiilor pentru cântecul sau melodia propusă, reieșind din textul sau tematica cântecului. Spre exemplu, mai întâi se va vorbi despre genul la care se atribuie melodia, anotimpul când se interpretează (dacă este vorba despre un obicei), personajele sau starea sufletească la care se atribuie melodia, conținutul poetic, iar mai apoi se va vorbi și despre caracterul acesteia.

Metode de însușire a cântecelor solfegiate:

- anunțarea titlului și autorului;
- familiarizarea copiilor cu conținutul cântecului (povestire, conversație, ghicitoare, planșe, audiție, etc.);
- interpretarea-model de către profesor (în cazul melodiilor mai complexe);
- aprecierea măsurii, tonalității, a timpilor tari, analiza duratelor și a grupărilor, figurilor ritmice, a caracterului melodiei etc.;
- citirea ritmică a textului și găsirea reperelor ritmice;
- însușirea pe fragmente și integral, în dependență de complexitatea melodiei;
- consolidarea cântecului prin interpretare în diverse variante – pe grupe, în lanț, pe roluri, cu acompaniament, în dialog, prin alternarea intonării cu vocea și în gând etc.;
- educarea și consolidarea deprinderii de a cânta și respira conform frazei muzicale, de a pronunța textul clar și expresiv, conform conținutului melodiei;
- pe parcursul executării cântecului sau a fragmentelor lui de către copii, profesorul sesizează și corectează instant greșelile întâlnite, pentru a nu se forma deprinderi greșite;
- la însușirea cântecului se lucrează frontal, apoi pe grupe și ceea ce este foarte important, se pune accent pe interpretarea individuală.

Pentru însușirea melodiilor la două voci, ca etape premergătoare/pregătitoare intonării propunem:

- cântarea numerelor la o voce, în dialog (antifonic);
- de către două grupuri de copii;

- intonarea cu ison;
- interpretarea în duet;
- o linie melodică cu vocea, alta la pian de către elev/profesor;
- cu acompaniament armonic improvizat de către profesor/elevi.

Pentru a atinge rezultate foarte bune, recomandăm însușirea artistică integral, cu text, a unui cântec dat, organizarea unor concerte improvizate în cadrul lecțiilor sau interpretarea de concert a cântecelor însușite (solo, în grup, în duet). În acest scop, profesorul selectează și planifică un număr optim de cântece, pentru ca elevii să le interpreteze de pe note sau după memorie, cu toate cuvintele. Este esențial ca elevul să înțeleagă ce cântă și despre ce cântă, să demonstreze o anumită emoție artistică. Aceasta este o metodă excelentă de educare a gustului estetic și le oferă copiilor posibilitatea de a crea muzică împreună cu colegii, încurajându-i de a manifesta o anumită libertate de exprimare artistică.

Concluzii

Unul din cele mai efective și mai importante mijloace de educație muzicală rămâne a fi activitatea practică de cântare – solfegierea melodiilor. Iată de ce această disciplină necesită o înnoire permanentă în ce privește materiale didactice noi, melodii pentru solfegiere și însușire – cu cât mai valoros și interesant va fi repertoriul propus pentru solfegiere, cu atât mai calitativ va fi însușit, cu atât va lăsa urme mai adânci în memoria muzicală și spațiul emotiv și sufletesc al copiilor. „Un cântec frumos pentru copii poate apăra în viitor o Patrie”, spunea undeva distinsul nostru poet Grigore Vieru. Astfel, ne exprimăm convingerea că atât însușirea repertoriului propus în aceste manuale, alături de cunoștințele din teoria muzicii va contribui – dincolo de o educație muzicală temeinică, în baza principiilor pedagogiei contemporane – și la altoirea dragostei de neam și țară, de părinți, de pământul pe care s-au născut, atingând, astfel, poate unul din cele mai importante scopuri ale educației în general.

În contextul actual al politicilor culturale mondiale, care pune accent deosebit pe valorificarea și promovarea folclorului ca parte importantă a patrimoniului cultural național și universal, noi, profesorii, avem datoria de a transmite copiilor dragostea și dorința de a cunoaște, a respecta și a promova obiceiurile și tradițiile populare, cântecul folcloric, iar aceste deziderate pot fi atinse cu succes anume la lecțiile de solfegii.

Referințe bibliografice

1. POSTICA, L. Semnificația folclorului în educația tradițională. In: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective*. Ed. 1, 27–28 sept. 2019, Chișinău. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2019, vol. 1, pp. 153–156. ISBN 978-9975-76-285-4.
2. KIRIAC, D.G. *Pagini de corespondență*. București: Editura Muzicală, 1974. (Citat după: Zoicaș L.T. *Pedagogia muzicii și valorile folclorului*, Editura Muzicală, București, 1987).
3. VASILE, V. *Pagini nescrise din istoria pedagogiei și a culturii românești: O istorie a învățământului muzical*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995. ISBN 973-30-4999-9.